

Кримінальні правопорушення проти економічної системи: сутність та властивості

Барановська Тетяна Василівна¹

Опубліковано	Секція	УДК
26.12.2022	Право	343

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8177277>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. На сьогоднішній день дослідження юридичних понять та категорій, що стосуються загрози національній безпеці, в цілому, та економічній безпеці зокрема, залишаються актуальними. Серед низки важливих загроз національній безпеці сучасності можна виділити кримінальні правопорушення, що спрямовані проти економічної системи. Економічна злочинність суттєво впливає на систему економічної безпеки держави, оскільки вона є деструктивним фактором, що спричиняє руйнування економічних відносин на різних рівнях, як усередині, так і зовні держави. Економічна злочинність є міждисциплінарною категорією, оскільки займає певне місце в об'єктно-предметному полі економічних, соціологічних, політичних, правових та державно-управлінських наук. В статті досліджено зміст поняття кримінальні правопорушення проти економічної системи та її синонімів як суспільного явища, як правової категорії та як поняття, що закріплено в кримінальному законодавстві. Для цього було досліджено дефініцію понять «економічний злочини» («економічні злочини»), «економічна злочинність», «злочинність в сфері економіки», «злочин в сфері економіки», «господарські злочини» та «злочини в сфері господарської діяльності». Аналіз підходів вчених до даних понять дозволив виявити варто принципові положення, за якими можна їх систематизувати для цілей дослідження та встановлення властивостей.

Економічна злочинність визначена актором як соціально-економічне явище, яке характеризується суспільно небезпечною діяльністю, що полягає в здійсненні кримінально карних умисних, корисливих діянь пов'язаних із порушенням діючого економічного порядку в державі з метою незаконного збагачення та / або протиправного використання економічних інструментів (відносин, механізмів) для інших неекономічних цілей (політичних, терористичних, воєнних та інших) особою або групою осіб.

Для цілей розвитку кримінального права запропоновано використовувати наступний підхід до змісту поняття кримінальні правопорушення проти економічної системи: протиправні умисні, корисливі діяння, що порушують діючий економічний порядок в державі та за її межами з метою незаконного збагачення та / або протиправного використання економічних інструментів (відносин, механізмів) для

¹ кандидат економічних наук, доцент, заступник декана факультету національної безпеки, права та міжнародних відносин, Державний університет «Житомирська політехніка», 10005, м. Житомир, вул. Чуднівська, 103, <https://orcid.org/0000-0002-6471-5932>

інших неекономічних цілей (політичних, терористичних, воєнних та інших) особою або групою осіб.

Ключові слова: кримінальні правопорушення проти економічної системи, економічні злочини, господарські злочини, злочини в сфері господарської діяльності.

Abstract. The development of legal science is always accompanied by the development of its conceptual and categorical apparatus, which is extremely important both for the development of a separate scientific study and for the theory, methodology and practice of law. In the conditions of the information society, it is impossible to overestimate the importance and role of theoretical studies related to the development of a separate concept, particularly in the system of criminal law. To date, the study of legal concepts and categories related to the threat to national security, in general, and economic security, in particular, remains relevant. Criminal offenses directed against the economic system can be singled out among a number of important threats to national security today. Economic crime significantly affects the system of economic security of the state, as it is a destructive factor that causes the destruction of economic relations at various levels, both inside and outside the state. Economic crime is an interdisciplinary category, as it occupies a certain place in the object-subject field of economic, sociological, political, legal and public administration sciences. The chosen research object requires defining the meaning of the concept of "criminal offenses against the economic system". The lack of a clear position regarding the content of criminal offenses against the economic system leads to the lack of a structure of the criminal code that would correspond to the modern properties of the economic, legal and political systems on the one hand, and also leads to the ineffectiveness of the mechanisms for preventing and countering such crimes.

The article examines the content of the concept of criminal offenses against the economic system and its synonyms as a social phenomenon, as a legal category and as a concept enshrined in criminal legislation. For this purpose, the definition of the terms "economic crimes" ("economic crimes"), "economic crime", "crime in the sphere of economy", "crime in the sphere of economy", "economic crimes" and "crimes in the sphere of economic activity" was studied. The analysis of scientists' approaches to these concepts made it possible to identify valuable principles by which they can be systematized for the purposes of research and establishing properties.

Economic crime is defined by the actor as a socio-economic phenomenon, which is characterized by socially dangerous activity, which consists in the implementation of criminally punishable intentional, self-interested actions related to the violation of the current economic order in the state with the purpose of illegal enrichment and / or illegal use of economic tools (relations, mechanisms) for other non-economic purposes (political, terrorist, military and other) by a person or a group of persons.

It was established that these criminal offenses against the economic system: a) are related to encroachment on the economic system; b) are self-interested, i.e. pursue an economic goal; c) have a destructive effect on the economic system. It is also worth emphasizing that the responsibility for such types of crimes can rest on both a natural person and a legal entity, which depends on the subject and object side of the crime. For the purposes of the development of criminal law, it is proposed to use the following approach to the content of the concept of criminal offenses against the economic system: illegal, intentional, self-interested actions that violate the current economic order in the state and beyond its borders with the purpose of illegal enrichment and / or illegal use of economic tools (relations, mechanisms) for other non-economic purposes (political, terrorist, military and other) by a person or a group of persons.

Вступ

Розвиток юридичної науки завжди супроводжується розвитком її понятійно-категоріального апарату, що вкрай важливо як для розвитку окремого наукового дослідження так і для теорії, методології та практики права. В умовах інформаційного суспільства неможливо переоцінити значення то роль теоретичних досліджень, що стосуються розвитку окремого поняття, зокрема в системі кримінального права. Обраний нами об'єкт дослідження вимагає окреслити зміст поняття «кримінальні правопорушення проти економічної системи». Зазначене поняття є новим як в науковому так і практичному сенсі, адже визначається сучасними положеннями до розуміння правопорушень, проступків та злочинів в кримінальному праві та власне властивостями даного суспільного явища, що знаходить в структурі об'єктів права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: питання розвитку понятійного за досліджуваним об'єктом піднімалися в працях вітчизняних вчених: І.М. Базярук, О.І. Барановський, В.Т. Білоус, І.Г. Богатирьов, А.М. Бойко, О.О. Бондаренко, М.Б. Бучко, М.Ю. Валуйська, З.С. Варналія, В.І. Василичук, В.А. Ведькал, А.Ф. Волобуєв, Д.О. Грицишен, О.В. Грабчук, В.В. Голіна, Б.М. Головкін, О. Горбань, І.М. Даньшин, М.О. Дунас, С.Ф. Денисов, А.П. Дикий, А.Л. Дудніков, М.О. Євдокимової, А.П. Закалюк, О.Г. Кальман, Н.І. Клименко, О.М. Крижановський, В.В. Коваленко, В.П. Корж, С.Й. Кравчук, О.М. Кубецька, О.В. Лисодєд, С.П. Лисак, О.М. Литвак, Н.В. Лісова, Г.А. Матусовський, Я.В. Мочкош, В.В. Мойсеєнко, Є.В. Невмеженський, Т.М. Остапенко, Я.С. Палешко, О.В. Пчеліна, Л.А. Пісковець, В.М. Попович, В.А. Предборський, В.Д. Пчолкін, І.І. Рогов, Т.О. Скакун, Л.П. В.М. Сокол, Скалозуб, Є.Л. Стрельцов, Н.К. Сукач, В.Я. Тацій, О.О. Титаренко, А.М. Толкач, В.В. Франчук, Д.М. Харко, І.О. Юрчик та інші.

Мета статті. Метою статті є дослідження сутності та властивостей кримінальних правопорушень проти економічної системи. Стаття спрямована на розкриття сутності цього явища, визначення його ключових понять, аналіз значення запобігання та протидії правопорушенням для стабільності економічної системи держави. Вона також має на меті дослідити механізм державної політики, який включає законодавчі, організаційні та інші заходи, спрямовані на забезпечення ефективної протидії економічній злочинності та забезпечення сталого розвитку економічної системи.

Результати

«Історично склалося так, що економічна злочинність супроводжує розвиток людства ще з первісного ладу, а саме з часів об'єднання общин в різні види формувань. Такі формування в результаті стали основою формування державності та виникнення перших держав в світі. Економічна злочинність та врегулювання економічних інтересів різних соціальних груп стали своєрідним каталізатором формування держави та інститутів державного управління. Сьогодні не можливо уявити, який би був стан економічно злочинності, якби держава не виконувала правоохоронну функцію та не встановлювала обмеження щодо економічної діяльності та вплив на неї різних стейкхолдерів» [1].

Вперше в науковий обіг поняття економічних злочинів було введено після закінчення другої світової війни. Розробку даного поняття розпочато у 1945 р. американськими вченими-юристами. Даний процес отримав назву протидії «білокомірцевій злочинності», тобто злочинності до якої причетні високопосадовців сфері корпоративного управління та бізнесу. Пізніше структура даного виду злочинів була розширена, шляхом віднесення наступних правопорушень: злочини проти фінансових ринків, комп'ютерні шахрайства, ухилення від сплати податків, незаконна господарська діяльність, легалізації доходів та інші.

Сьогодні в наукових колах точиться дискусія щодо змісту поняття економічних злочинів й відповідно кримінальних правопорушень проти економічної системи, що в свою чергу відображається в експертних висновках, щодо розробки проектів нового кримінального кодексу України. Адже, відсутність чіткої позиції, щодо змісту кримінальних правопорушень проти економічної системи призводить до відсутності структури кримінального кодексу, який би відповідав сучасним властивостями економічної, правової та політичної систем з одного боку, а також призводить до неефективності механізмів запобігання та протидії таким злочинам.

Зазначена проблем пов'язана в більшій мірі з тим, що дане суспільне явище має міждисциплінарний та міжсистемний характер. «Боротьба з економічною злочинністю як об'єкт державного управління є особливою складовою наукового пізнання. Це обумовлено тим, що економічна злочинність є об'єктом дослідження різних суспільних наук. Вважаємо, що питання економічної злочинності знаходить на перетині наступних сфер наукового пізнання, зокрема: економічні науки з позиції впливу на розвиток та безпечне функціонування економічних систем різних рівнів; юридичні науки в частині правового регулювання боротьби з економічною злочинністю та сфер і галузей права, що пов'язанні із їх вчиненням; соціологічні науки з позиції впливу економічних злочинів на розвиток соціуму; психологічні науки з позиції формування психологічного профілю суб'єктів економічних злочинів; політичні науки з позиції розвитку політичної свідомості в боротьбі з економічними злочинами; військові науки з позиції впливу економічних злочинів на військово-економічну безпеку держави» [1].

«Центральною проблемою при вивченні економічної злочинності як соціального явища виступає питання про його органічний зв'язок із життєдіяльністю суспільства. Така постановка проблеми не може вважатися незаперечною, адже вона інколи призводить до багатозначних практичних висновків. Якщо об'єднати різноманітні школи, вчення, концепції, теорії про сутність і походження економічного злочину, то визначальними для них будуть два світоглядно-методологічних підходи в історичному аспекті. Насамперед, це – натуралістично-матеріалістичне розуміння проблеми, відповідно до якого основу життєдіяльності суспільства становить матеріальне виробництво, а суспільство виступає частиною природи з огляду на те, що об'єктивні закони його розвитку проявляються через свідому діяльність людей. Протилежний підхід – це, так званий релігійно-ідеалістичний, який заперечує будь-яку закономірність у суспільному розвитку під визначальним провіденціоналістським впливом його духовних начал. Для обох філософсько-світоглядних підходів розуміння життєдіяльності суспільства характерне поєднання економічного злочину і злочинності зі злом, яке притаманне самій людині через її недосконалість тому, що вона не має в готовому вигляді відповідних умов життя і постійно бореться за їх утворення, як це, зокрема, спостерігається при матеріалістичному розумінні суспільства» [2, с. 129].

Проблему різносторонніх підходів до змісту економічних злочинів А.П. Дикий пояснює наступним чином:

- 1) економічні злочини є об'єктом різних галузей права, зокрема: господарське, земельне, екологічне, адміністративне, міжнародне та кримінальне. Якщо більшість галузей встановлюють параметри економічної діяльності та економічної системи в цілому, то кримінальне право характеризує економічну злочинність, власне, з позиції порушення даних параметрів;
- 2) економічні злочини знаходяться на перетині інтересів сукупності учасників суспільних відносин, зокрема: підприємства; державні органи; фінансово-кредитні установи; міжнародні організації; громадські організації; громадянина та групи осіб. Це означає, що економічні злочини можуть становити загрозу

діяльності кожного учасника, а в цілому є загрозою економічній безпеці держави, що призводить до порушення інтересів та, як наслідок, до відсутності соціального консенсусу;

3) економічні злочини є об'єктом дослідження сукупності наук, зокрема: економічних, соціальних, юридичних, державного управління, технічних. Це сприяє різному розумінню об'єктно-предметного поля визначення економічної злочинності й, відповідно, їх різного тлумачення» [3].

Досліджуючи зміст кримінальних правопорішень проти економічної системи ми маємо врахувати міждисциплінарні властивості даного явища, а також цілі для яких буде застосовуватися дане поняття. Відповідно для комплексного підходу варто розглядати кримінальні правопорушення як соціальне явище та певний вид діянь, щодо яких передбачається відповідальність згідно з кримінальним законодавством.

Вітчизняний вчений Грицишен Д.О. визначаючи особливості реалізації державної кримінально-правової політики щодо запобігання та протидії економічній злочинності, запропонував наступні підходи до розширення понятійного апарату за об'єктом дослідження:

- економічна злочинність як соціально-економічне явище: економічна злочинність – це соціально-економічне явище, яке полягає в суспільно небезпечній діяльності, яка здійснюється учасниками економічних відносин через порушення законної діяльності або здійснення незаконної діяльності та призводить до порушення інтересів економічних агентів (держава, суб'єкти господарювання, населення, міжнародні партнери та інші), принципів економічної свободи та дисбалансу в суспільних відносинах;
- економічна злочинність як об'єкт кримінального права: вид злочинної діяльності особи або групи осіб, які здійснюють суспільно-небезпечні діяння в сфері економічної діяльності через законну та незаконну діяльність з метою отримання економічних вигід та порушуючи права інших осіб та призводячи до економічних збитків;
- економічна злочинність як об'єкт державного управління: Економічна злочинність є об'єктом державного управління, що проявляється як соціально-економічне явище, що переслідується законом, адже має на меті отримання незаконної економічної вигоди особою чи групою осіб, суб'єктом господарювання або іншими особами та реалізується через законну та незаконну економічну діяльність та чинить вплив на суспільні відносини, що загрожує національній безпеці держави;
- економічна злочинність як загроза національній безпеці: економічна злочинність є загрозою національній безпеці держави, адже чинить вплив на суспільно-економічні відносини, що призводить до дисбалансу економічної системи, соціально-економічні наслідки чого викликають ризики для їх безпеки» [4].

Вважаємо, що для цілей даного дослідження варто дослідити зміст поняття кримінальні правопорушення проти економічної системи та її синонімів як суспільного явища, як правової категорії та як поняття, що закріплено в кримінальному законодавстві. Для цього нами було досліджено дефініцію понять «економічний злочини» («економічні злочини»), «економічна злочинність», «злочинність в сфері економіки», «злочин в сфері економіки», «господарські злочини» та «злочини в сфері господарської діяльності. Аналізуючи підходи вчених до даних понять варто наголосити на принципових положеннях, за якими можна їх систематизувати для цілей дослідження та встановлення властивостей.

В першу чергу розглянемо таке поняття як «економічна злочинність» («злочинність в сфері економіки»), яка характеризує кримінологічний стан в

суспільстві, зокрема економічній системі. Щодо даного поняття в науковій літературі представлені наступні підходи:

- економічна злочинність як вид злочинності. Даний підхід до змісту досліджуваного поняття представлений в працях Бойко А.М.: «вид злочинності, що становить спричинену закономірностями розвитку суспільства кримінологічно-однорідну сукупність суспільно небезпечних і кримінально-караних проявів господарської діяльності, які посягають на механізм організації національної економіки і які вчиняють зазвичай суб'єкти господарської діяльності – фізичні особи або службові особи юридичних осіб – суб'єктів господарської діяльності у процесі здійснення ними фактичної чи фіктивної господарської діяльності через порушення порядку її здійснення з метою отримання економічної вигоди» [5]. Бойко А.М. в своєму дослідженні під економічною злочинністю розуміє наступне: «злочини, які окрім господарського механізму національної економіки, посягають і на інші основні структурні елементи економічної системи, такі як власність, інтереси служби у сфері господарської діяльності тощо, а формулювання «злочини економічної спрямованості», охоплює будь-яку злочинну діяльність, спрямовану на отримання економічної вигоди» [6]. Кравчук С.Й. вказує на економічну злочинність як «злочини, вчинені в економічній сфері з використанням легітимних технічно-облікових, фінансово-облікових та контрольно-управлінських прав і повноважень» [7].

- економічна злочинність як порушення інтересів. Закалюк А.П. вважає, що економічна злочинність – це «порушення інтересів і цілей легальних учасників економічних відносин, а саме отримання у правомірний спосіб прибутку, доданої вартості» [8].

- економічна злочинність як сукупність умисних корисливих злочинів. Даний підхід підтримує Бучко М.Б. вказуючи, що економічна злочинність – це «сукупність умисних корисливих злочинів, які вчиняються посадовими особами, іншими працівниками підприємств та установ, незалежно від форм власності, шляхом використання службового становища і місця роботи, а також так званих злочинних промислів» [9]. Колектив авторів Голіна В.В., Головкін Б.М., Валуйська М.Ю., Лисодед О.В. зазначає наступне: «сукупність умисних корисливих злочинів легальної і нелегальної економічної діяльності, основним безпосереднім об'єктом яких виступають господарські відносини» [10]. Білоус В.Т. характеризує дане поняття як «складна інтеграційна система, що складається з умисних корисливих злочинів проти економічних відносин власності; умисних корисливих господарсько-економічних злочинів; злочинів посадових осіб, які завдають істотної шкоди у сфері економічної діяльності; злочинів, що скоюються організованими групами і злочинними співтовариствами, які завдають значної шкоди економічним відносинам власності» [11]. На думку Сукач Н.К. «економічна злочинність – сукупність корисливих зазіхань на власність, на привласнення частини результатів діяльності підприємств, організацій і установ, що сприяє формуванню та здійсненню кримінальних та корупційних дій, в результаті яких формуються грошові потоки, які використовуються злочинними елементами з метою збагачення» [12].

- економічна злочинність як корислива злочинна (протиправна) діяльність. Головкін Б.М. вказує, що «злочинність у сфері економіки – це корислива злочинна діяльність службових осіб та інших учасників економічних відносин, спрямована на заподіяння матеріальної шкоди підприємствам, установам, організаціям різних форм власності або суб'єктам господарювання» [13]. На думку Предборський В.А. «Економічна злочинність визначається як протиправна діяльність, яка охоплює різні зловживання економічною владою, посягає на порядок економічного управління, завдає істотної економічної шкоди інтересам держави, приватній підприємницькій

діяльності або груп громадян, здійснюється постійно в межах і під прикриттям законної економічної діяльності менеджера з метою отримання наживи як фізичними, так і юридичними особами» [14]. Невмеженський Є.В. характеризує економічну злочинність як «усі діяння, в яких прямим мотивом є економічна вигода суб'єкта, тобто мають корисливий характер, а метою таких злочинних посягань є привласнення недозволеного. Для того щоб злочин вважався економічним, він повинен мати тривалий, не-одноразовий характер, скоюватися систематично і в рамках економічної чи господарської діяльності, які не є примітивними» [15]. Харко Д.М. зазначає, що «Економічна злочинність – це протиправна діяльність в офіційно-публічній сфері тіньової економіки, яка охоплює різні зловживання економічної влади, що посягають на порядок економічного управління; завдає суттєвої економічної шкоди інтересам держави, приватнопідприємницькій діяльності або групам громадян; скоюється постійно в межах та під прикриттям законної професійної діяльності менеджменту з метою вилучення наживи як фізичними, так і юридичними особами» [16]. Пісковець Л.А., Ведькал В.А. пропонують наступне визначення: «економічна злочинність – це сукупність суспільно-небезпечних діянь, що посягають на валютно-фінансову систему країни, вчинених на певній території за певний період часу» [17].

- економічна злочинність як сукупність економічних злочинів. Попович В.М. пропонує власний підхід до розуміння даного явища, а саме: «сукупність економічних злочинів, вчинених у сфері цивільного обігу речей, прав, дій за певний період часу з протиправним використанням легітимних технологічно-облікових операцій, фінансово-господарських і цивільно-господарських інструментів, організаційно-регулятивних та контрольно-управлінських прав і повноважень» [18]. Корж В.П. вважає, що «економічна злочинність – вчинення злочинів у сфері економічної діяльності створеними в структурі підприємництва та фіктивного підприємництва організованими злочинними утвореннями, тобто організованими злочинними групами, злочинними організаціями, спільнотою, що мають корумповані зв'язки зі службовими особами державних органів, що мають закономірні цілі – отримання злочинних доходів та їх легалізацію» [19].

- економічна злочинність як соціальне явище. Так, Денисов С.Ф. вказує, що «економічна злочинність – соціально-економічне деструктивне для економіки держави явище, що проявляється у вчиненні умисних корисливих злочинів у сфері легальної і нелегальної господарської діяльності, основним і безпосереднім об'єктом якої є майнові відносини і відносини у сфері виробництва, обміну, розподілу і споживання товарів і послуг з метою одержання злочинних доходів» [20]. Кальман О. Г. характеризує економічну злочинність як «деструктивне для економіки соціально-економічне явище, яке проявляється у вчиненні особами умисних корисливих злочинів у сфері легальної й нелегальної господарської діяльності, основним безпосереднім об'єктом яких виступають відносини у сфері виробництва та відносини власності, розподілу, обміну та споживання товарів і послуг з метою отримання доходу» [21]. Подібну позицію підтримує Базярук І.М. зазначаючи: «під економічною злочинністю слід розуміти соціально-економічне деструктивне для економіки держави явище, яке проявляється у вчиненні особами навмисних корисливих злочинів у сфері легальної і нелегальної господарської діяльності, основним безпосереднім об'єктом яких є відносини власності, відносини у сфері виробництва, обміну, розподілу і споживання товарів і послуг, а також встановлений порядок переміщення відповідних предметів через митний кордон держави з метою отримання доходу» [22]. Лісова Н.В. вказує, що «економічна злочинність – украй небезпечне явище, яке вкоренилося в усіх сферах функціонування держави та є негативним чинником на шляху до розбудови країни європейського зразка» [23].

- економічна злочинність як сукупність кримінально карних діянь. Богатирьов І.Г. зазначає, що «економічна злочинність – це сукупність кримінально караних діянь, які вчиняються в економічній сфері з використанням легітимних, техніко-облікових та контрольно-управлінських прав і повноважень, здійснюється систематично і мають довготривалий характер» [24]. Толкач А.М. пропонує під економічною злочинністю розуміти «сукупність протиправних діянь, вчинених спеціальними суб'єктами, шляхом використання власного становища і місця роботи, які спрямовані на порушення відносин власності та існуючого порядку здійснення господарської діяльності» [25]. Рогов І.І. підтримується думки, що «економічна злочинність – сукупність передбачених кримінальним законом кримінологічно-однорідних, суспільно небезпечних діянь, що посягають на економічну систему держави і вчиняються особами, які виконують економічні, господарські функції на підприємствах, в організаціях або у відносинах між громадянами» [26]. Коваленко В.В. запропонував наступне визначення: «Економічна злочинність – це кримінально карні винні і суспільно небезпечні діяння, при вчиненні яких для одержання матеріальної вигоди використовуються легальні економічні інститути (правила, форми, процедури, механізми економічної діяльності)» [27].

Вважаємо, що кожен із представлених підходів має право на існування, а думка автора залежить від вихідних положень проведеного ним дослідження, зокрема мети та завдань, які ставилися. Проте усі без винятку наголошують, що даний вид злочину: а) пов'язаний із посяганням на економічну систему; б) є корисливим, тобто переслідує економічну мету; в) має деструктивний вплив на економічну систему. Варто також наголосити, що відповідальність за такі види злочинів може покладатися як на фізичну так і юридичну особу, що залежить від суб'єктної та об'єктної сторони злочину.

На нашу думку найбільш прийнятним є розуміння під економічною злочинністю соціально-економічне явище, яке характеризується суспільно небезпечною діяльністю, що полягає в здійсненні кримінально карних умисних, корисливих діянь пов'язаних із порушенням діючого економічного порядку в державі з метою незаконного збагачення та / або протиправного використання економічних інструментів (відносин, механізмів) для інших неекономічних цілей (політичні, терористичні, воєнні та інші) особою або групою осіб. В цілому це характеризує економічну злочинність як загрозу національній безпеці та кримінологічну категорію.

Розглядаючи підходи до змісту економічного злочину (економічних злочинів) можна виділити сукупність підходів, а саме: нависне або необережне протиправне діяння в сфері економічних відносин (Білоус В.Т. [11], Тацій В.Я. [29], Стрельцов Є.Л. [29], Пчолкін В.Д. [30]); кримінально карне умисне корисливе діяння (Волобуєв А.Ф. [31], Матусовський Г.А. [32], Литвак О.М. [33], Франчук В.В. [34], Титаренко О.О. [35], Даньшин І.М., Голіна В.В., Кальман О.Г. [20], Мочкош Я.В. [36], Бондаренко О.О., Юрчик І.О. [37]); різновид злочинів (Дудніков А.Л. [38], Барановський О.І. [39], Палешко Я.С., Кубецька О.М., Остапенко Т.М. [40], Скакун Т.О. [41], Варналія З.С. [42, с. 37], Попович В.М. [43, с. 89-92]). Зазначенні підходи визначають вихідні положення розуміння даного суспільного явища. Проте усі без винятку вченні наголошують, що економічні злочини це злочини проти економічної системи.

Висновки

Зважаючи на сучасну юридичну техніку та практику законотворення країн Європейського Союзу, для цілей кримінального права дане поняття пропонуємо визначати як кримінальні правопорушення проти економічної системи. Які в свою чергу поділяються на злочини проти економічної системи та проти проступки економічної системи. Такий підхід є обґрунтованим із наступних положень:

- по-перше, даний вид кримінальних правопорушень є дестабілізуючим фактором розвитку економічної системи держави та міжнародних економічних відносин;
- по-друге, проявляється в протиправному застосуванні економічній відносин, інструментів та механізмів для здійснення злочинного діяння;
- по-третє, може мати економічну мету – незаконне збагачення, такі не економічну мету, проте в то й же час виступати негативним чинником розвитку економічної системи;
- по-четверте, кримінальні правопорушення даного виду можуть скоювати шляхом як порушення законної діяльності так і шляхом незаконної діяльності.

Відповідно до зазначеного пропонуємо для цілей розвитку кримінального права використовувати наступний підхід до змісту поняття кримінальні правопорушення проти економічної системи: протиправні умисні, корисливі діяння, що порушують діючий економічний порядок в державі та за її межами з метою незаконного збагачення та / або протиправного використання економічних інструментів (відносин, механізмів) для інших неекономічних цілей (політичні, терористичні, воєнні та інші) особою або групою осіб. На нашу думку такий підхід найбільш повно характеризує досліджуванні кримінальні правопорушення.

Література:

1. Грицишен Д.О. Державна політика в сфері запобігання та протидії економічній злочинності: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2020. 300 с.
2. Гарасимів Т.З. Економічна злочинність як органічна складова буття соціуму. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 2. С. 127-135.
3. Дикий А.П. Державна політика запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки України : монографія. Житомир: ТОВ «Видавничий дім “Бук-Друк”». 2022. 428 с.
4. Грицишен Д.О., Супрунова І.В., Лисак С.П. Сутність економічної злочинності для цілей державного управління в контексті забезпечення державної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 23. С. 98-104.
5. Бойко А.М. Теорія детермінації економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2009. 492 с.
6. Бойко А.М. Детермінація економічної злочинності в Україні в умовах переходу до ринкової економіки (теоретико-кримінологічне дослідження) : монографія. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 380 с.
7. Кравчук С.Й. Економічна злочинність в Україні : навчальний посібник. Київ: Кондор, 2009. 282 с.
8. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології : у 3 кн. Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ : Ін Юре, 2007. 712 с.
9. Бучко М.Б. Сучасна корислива економічна злочинність та заходи її попередження : автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т внутр. спр. Харків, 2002. 24 с.
10. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / В.В. Голіна та ін.; за ред. В.В. Голіни, Б.М. Головкина. Харків : Право, 2014. 513 с.
11. Білоус В.Т. Координація управління правоохоронними органами України по боротьбі з економічною злочинністю (адміністративно-правовий аспект) : дис.. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2004. 256 с.

12. Сукач Н.К. Статистична оцінка рівня економічної злочинності : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.03.01. Київ : Нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. Київ, 2006. 20 с.
13. Головкін Б.М. Поняття злочинності у сфері економіки. *Форум права*. 2013. № 3. С. 128-133.
14. Предборський В.А. Економічна безпека держави : монографія. Київ : Кондор, 2005. 391 с.
15. Невмеженський Є. В. Правові проблеми боротьби з економічною злочинністю і корупцією: навч. посіб. Київ : АПСВ, 2005. 415 с.
16. Харко Д.М. Кримінологічні проблеми щодо визначення поняття та ознак сучасної економічної злочинності як фактора тінізації економіки України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2010. Вип. 55. С. 597-601.
17. Пісковець Л.А., Ведькал В.А. Економічна злочинність в системі міжнародно-правового регулювання. *Право. Боротьба з економічними злочинами*. 2015. URL: http://www.rusnauka.com/47_NIO_2015/Pravo/6_205506.doc.htm
18. Актуальні проблеми кримінального права : навчальний посібник / В.М. Попович та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2009. 256 с.
19. Корж В.П. Теоретичні засади методики розслідування злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами в сфері господарської діяльності: монографія. Харків: НУВД, 2002. 412 с.
20. Денисов С.Ф., Денисова Т.А., Кулик С.Г. Кримінологія. Особлива частина : навчальний посібник. Запоріжжя : КПУ, 2012. 705 с.
21. Кальман О.Г. Злочинність у сфері економіки України: теоретичні та прикладні проблеми попередження : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2004. 48 с.
22. Базярук І.М. Економічна злочинність та її ознаки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2008. № 2. С. 1-7.
23. Лісова Н.В. Запобігання злочинам у сфері економічної діяльності. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2 (107). С. 134-144.
24. Богатирьов І.Г. Кримінологія : підручник / заг. ред. І.Г. Богатирьова, В.В. Топчія. Київ : ВД Дакор, 2018. 352 с.
25. Толкач А.М. Сучасний погляд у кримінології на поняття та ознаки економічної злочинності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 277-281.
26. Рогов И.И. Економіка та злочинність. Алма-Ата: Казахстан, 1991.
27. Коваленко В.В. Організація профілактики економічної злочинності в Україні: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. 398 с.
28. Тацій В.Я. Відповідальність за господарські злочини: об'єкт і система. Харків, 1984. 319 с.
29. Стрельцов Є.Л. Економічна злочинність в Україні : курс лекцій. Одеса : АО БАХВА, 1997. 572 с.
30. Пчолкін В.Д. Проблеми визначення поняття та класифікації злочинів у сфері економіки. *Право і Безпека*. 2005. Т. 4, № 4. С. 104-107.
31. Волобуєв А.Ф. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами при розслідуванні економічних злочинів. *Форум права*. 2006. № 1. С.16-19.
32. Матусовський Г.А. Економічні злочини: криміналістичний аналіз. Харків: Консум, 1999. 480с.
33. Литвак О.М. Державний контроль за злочинністю (кримінологічний аспект) : автореф. дис. ... докт. юрид. наук. Харків, 2002. С. 216.
34. Франчук В.В. Поняття злочинів у сфері економіки та їх класифікація. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 1 (2). С. 244-254.

35. Титаренко О.О. Кримінологічна характеристика та протидія економічним злочинам у вугільній промисловості : монографія. Дніпропетровськ. 2008. 196 с.
36. Мочкош Я.В. Проблеми боротьби з економічною злочинністю. *Часопис Київського університету права*. 2012. №2. С. 299-304.
37. Бондаренко О.О., Юрчик І.О. Становлення та розвиток сучасних підходів до визначення поняття «економічна злочинність». *Ефективна економіка*. 2014. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3528>
38. Дудніков А.Л. Криміналістичне поняття та структура способу злочину у сфері економічної діяльності. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2013. Вип. 13. С. 69–77.
39. Барановський О.І. Економічні злочини // *Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. Т. 9. URL: <https://esu.com.ua/article-18798>*
40. Палешко Я.С., Кубецька О.М., Остапенко Т.М. Поняття та класифікація злочинів, пов'язаних з економічною сферою. *Вчені записки таврійського національного університету імені В.І. Вернадського Серія: Юридичні науки*. 2020. Т. 31 (70). № 5. С. 70-75
41. Скакун Т.О. Економічні злочини: сутнісні ознаки та криміналістичний аналіз їх вчинення. *Ефективна економіка*. 2008. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/155.pdf
42. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації / за ред. З.С. Варналія. Київ : НІСД, 2006. 576 с.
43. Попович В.М. Економіко-кримінологічна теорія детінізації економіки : монографія. Ірпінь : Акад. держ. податк. служби України, 2001. 524 с.